

چرا احزاب ایران بقا ندارد *

مستشارالدوله (صادق)

امر به معروف و نهی از منکر

هر چند وقت يك مرتبه صحبت از تشكيل حزب مي‌رود و گاهي حزبي با يكي از اسامي متداوله مي‌خواهد پا به عرصه سياست بگذارد ولي نمي‌تواند و هيچ اثري از خود بروز نداده منحل بلکه مضمحل مي‌گردد. علت اين عدم موفقيت سستي بنیان ايمان است يعني پایه اخلاقي به حدی متزلزل است که تاب و تحمل اندکي از تکامل بسيار اجتماعات حزبي را ندارد خودپسندي بر افکار و اعمال ما چنان مستولي است که در هر موضوع مساعي منحصرأ به پيش بردن مقصود و ترویج خيال شخص به کار مي‌رود ولو آن مقصود نارسا و آن خيال خام باشد صرف نظر از صفات و عادات غير مرضية ديگر که اخلاقيات ما را معيوب و معلول ساخته است همین يك فقره کافيست که تمايلات حزب سازي را از اعتبار و اعتماد انداخته و هيچ حزبي قرين انتظام و دوام نگردد...

* آینده، سال ۳، شماره ۲، مهر ۱۳۲۳، ص ۷۶-۷۲.

پس از بیان این مقدمه مختصر که البته شرح و تفصیل آن در مبحث احزاب به نظر خوانندگان مجله خواهد رسید بالطبع این سؤال پیش کی‌آید که چه باید کرد؟ از يك طرف از بدیهیات است در مملکتی که از فشار مظالم و معایب استبداد نه تحت لوای مشروطیت پناه برده است اصلاح اوضاع آشفته با فکر و حکم يك نفر صورت پذیر نیست لابد در حکومت ملی باید اسباب همان حکومت به کار برده شود، از طرف دیگر به دلایل مقنعه و تجارب قریب نیم قرن ثابت شده است که سوء اخلاق در این کشور در همه رشته‌های حیاتی ریشه‌های قوی دوانده و مانع است که قوه محرکه چرخهای حکومت ملی یعنی احزاب سیاسی مطابق قواعد ثابتة تکلیف خود را انجام دهد بقای این احوال و اوضاع هم کشور را خواهی‌نخواهی به قعر ضلالت و فلاکت می‌کشاند و لابد متفکرین نمی‌توانند و نباید تماشاچی بی‌حرکت و متأسف این آشوب بمانند.

لهذا به اعتقاد نگارنده عجالهٔ چارهٔ عملی منحصر است به اینکه صلحای قوم بدون طمطراق حزب به‌خود بستن به تناسب سنخیت دانش و خلق و سلیقه و چند نفر همت‌های خود را یکجا جمع کرده به ارشاد استاد بزرگ تمدن اسلامی ملتجی گشته دستور جامع و قاطعی را که در دو جمله مختصر (امر به معروف و نهی از منکر) امر فرموده است با رعایت مقتضیات تمدن امروز جهان حتی‌الامکان مورد آزمایش و عمل قرار دهند.

اگر به اوضاع و احوال آن وقت ساکنان جزیره العرب با دیده بصیرت بنگریم و اشد کفر و نفاق و طغیان فسق و فجور را که در آن زمان و مکان حکمفرما بوده تحت مطالعه قرار دهیم خواهیم دانست در دوره جهالتی که سنگها را به میل خود تراشیده برای خود منشأ خیر و شر درست کرده مقدرات آلوده به انواع رذایل خود را از جماد بی‌اثر می‌جستند چه تدبیر سهل و عملی بوده است که مردم را با اسلحه تحسین و تقبیح و نصیحت و مذمت به ترویج نیک و منع بد مأمور و مثل پولیس اخلاقی مراقب همدیگر سازند.

چون در مدت ۱۴ قرن این امر سهل‌الاجرا و قوی‌الاثربا غفلت و اهمال مردم و با عوض شدن مقتضیات ازمنه از عمل افتاده تا اینکه بالمره به طاق نسیان گذاشته شده است شاید خوانندگان مجله تعجب کنند که برای رفع اینهمه معایب چاره‌ای که در نظر گرفته شده بسیار ضعیف است به آنان باید حق داد زیرا نه خود به این چاره دست زده‌اند و نه دیده و شنیده‌اند که کسی من‌باب آزمایش هم شده آن را مورد عمل قرار داده باشد تا ارزش و اثر آن را دیده و بسنجد بالخاصه چون در دوره‌های اخیر هر مختصر اقدام با اثر باشد یا بی‌اثر با تشریفات و مخارج گزاف توأم ساخته‌اند این دستور ساده که هیچ خرج ندارد و نمی‌تواند جیبها را پر کند البته خالی از اهمیت خواهند شناخت درحالتی که همین ساده و بی‌تکلف و خرج بودن از بزرگترین محسنات و اسرار تأثیر آنست زیرا اگر خرج‌بردار می‌بود

به مرور زمان وسیله دخل شده باب دیگر بر ارتشاء باز می‌شد.

الغرض نگارنده جداً به فایده و تأثیر (امر به معروف و نهی از منکر) معتقدم و یک دوبار هم با همراهی چند نفر از دوستان از آزمایشی که کرده‌ام نتیجه مأخوذه زیادتر از انتظار بوده است.

حال هم ایمان کامل دارم که اگر مردمان صحیح العمل با اشکال و ترتیبات مقتضی بدون عنوان حزب این دستور مقدس را پیروی نمایند موفق خواهند شد. بر فرض اگر نتوانستند نتیجه بگیرند چیزی نباخته‌اند مثل سایر تشبثات خیرخواهانه خواهد شد که «این همه گفتند و حل نگشت مسائل».

در اینجا برای رفع هرگونه شبهه لازم است تصریح شود که این موضوع نباید با تعبیرات عوامانه بر ضد ایجابات تمدن جهانی آلت فساد و چماق تکفیر گردد.

در نزد عقلا اعمالی در درجه اول منکر و لازم‌الطرد است که در نظر متمدنین دنیا زشت و موهون است و برای جامعه ایرانی لکه جهالت محسوب تواند شد مثل رشوه‌خواری، احتکار، عدم توجه به شرایط بهداشت عمومی مثل (ملوث کردن مجاری آب، غفلت از پرستاری مرضای فقیر، عدم تنظیف معابر و غیره). افشای فسق و فجور، بی‌مبالاتی در حفظ امنیت عمومی، بی‌اعتنائی به حوائج و آسایش زحمتکشان صحرا، غفلت از حال کسانی که تقصیری جز طول خدمت و صحت عمل ندارند بالجمله این چند فقره از معایب برای نمونه ذکر شد که اذهان به شیوع منکراتی که اوضاع فلاکت‌بار کنونی را ایجاد کرده است

آشنا شوند و طالبین بازار آشفته را بهانه خودسری به دست نیامده دفع فاسد به فساد رواج نیابد.